

O'QUVCHILARNING INTELLEKTUAL IJODIY QOBILIYATINI SHAKLLANTIRISHDA FINLANDIYA TA'LIM TIZIMI

Olimjonova Zarnigor, Najmiddinova Sarvara
O'zbekiston Davlat San'at va Madaniyat Institutining
Farg'ona Mintaqaviy filiali talabalari

Annotatsiya: Mazkur maqolada o'quvchilarning intellektual ijodiy qobiliyatlarini shakllantirishda finlandiya ta'lim tizimi, materialni o'zlashtirishdagi umumiy barqaror muammolar bilan bog'liqligi, shuningdek, Finlandiya maktablarida matematika o'qitish metodikasi haqida ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'zlar: Finlandiya, metod, korreksion, pedagog, intellektual, ijodiy qobiliyat.

Finlandiya maktablarida ta'lim tizimi yugori darajada rivojlangan va katta yutuqlarga erishgan. Hech kimga sir emaski, bugungi kunda Finlandiya maktablarida matematika o'qitish metodikasi eng yugori darajada bo'lib, shulardan bitta oddiy misol keltiradigan bolsak, Finlandiyada fandan yuqori va past o'zlashtiruvchi o'quvchilar bir biriga yordamchi yoki o'quechi bir-biriga ustoz metodi yanayam aniqroq aytadigan bo'lsak, juft yoki toq metodida o'qitish ham ommalshgandir. Juft metodida yugori va past o'zlashtiruvchi ikkita o'quvchiga dars o'tiladi va past o'zlashtiruvchi o'quvchi tushunmagan qismini o'quvchining tushunishi oson bolgan atamolari bilan yugori o'zlashtiruvchi o'quechi past o'zlashtiruvchi o'quvchiga tushuntiradi. Toq usul esa, past o'zlashtiruvchi o'quvchi bilan fan o'qituvchisi shug'ullanadi, undan keyin maktabning to'g'ri o'qituvchi o'qituvchisi shug'ullanadi va ohirgi bosqichda esa past o'zlashtiruvchi o'quvchining ota onasi shug'ullanib boshqa sinfdagi tez o'zlashtiruvchi o'quvchilarga yetib olishlariga yordam berishadi. Bu ikkita metodning afzalliklari juda samarali natija berishida bolib, bir necha yillardan beri sinalgan metodlardan biri bo'lib hisoblanadi. O'qituvchilari tamonidan bu metod a'lo darajada o'zlashtirilgan va amaliyotda tatbiq etib kelinmoqda. Bizning asosiy maqsadimiz bu ulkan tajribalarni o'zimizni ta'lim tizimizga joriy etib, matematika fanini o'qitishda Finlandiya matematika metodlarni joriy etish hamda o'quvchi yoshlarni matematika faniga qiziqishini oshirishdir. Finlandiyada shunaqangi ta'lim boriki, bu Korreksion ta'lim — materialni o'zlashtirishdagi umumiy barqaror muammolar bilan bog'liq. Masalan, bu ta'lim olib boriluvchi fin tilini tushunmaslik yoki eslab qolish yo matematik qobiliyatining yaxshi emasligi, yoxud ba'zi bolalarning asotsial xatti-harakatlari bilan bog'liq bolishi mumkin. Korreksion ta'lim kichik guruhlarda yoki individual tarzda o'tkaziladi. "Yo hayotga tayyorlaymiz, yoki - imtihonlarga. Biz birinchisini tanlaymiz", - deydi finlar. Shuning uchun Finlyandiyadagi maktablarda imtihonlar yo q. Nazorat ishlari va oraliq

test sinovlari o'qituvchining qaroriga qarab belgilanadi. Umum ta'lim maktabini tugallashda faqat birgina majburiy standart test o'tkaziladi. Shunisi diqqatga sazovorki, o'qituvchilar uning natijalari uchun alohida qayg'urishmaydi, test natijalari uchun birovning oldida javob ham berishmaydi, bolalar ham unga maxsus tayyorgarlik ko'rishmaydi. Bizning maktablarimizdachi?! Bizning ta'lim tizimimizda faqat test sinovlar bilan ishlaymiz, xuddiki hayotga o' sha test sinovidan o'tishimiz uchun kelgandekmiz. Maktabni tamomlayotganda test sinovi, oliy o' quv yurtiga kirish uchun test sinovi va ba'zida ishga kirish uchun ham test sinovi.

Finlandiya maktablarida hayotda kerak bo'ladigan bilimlar beriladi. Masalan, biror bir quilmanning tuzilishi ularga kerak bo'lmaydi, uni o'rganishmaydi ham. U yerdagi bolalar bolalikdan portfolio, shartnoma, bank kartasi nima ekanini yaxshi bilishadi. Merosdan soliq fozini yoki kelgusidagi daromadlarini hisoblay olishadi, internetda tashrif-saytini yarata olishadi va h.k. Agarda mana shu ta'lim metodlarini o'zimizning maktablarimizda qo'llab ko'rsak, bizda ham o'sish bo'ladi. Chunki, bizlarda o'quvchilar qiziqmagan fanini ham majburlab o'rgatiladi. Ba'zida bu fan unga umuman kerak emasdek, tuyuladi.

Umuman olganda, Finlyandiya maktabida ta'lim jarayoni yumshoq, biroq bu maktabni jiddiy qabul qilmasa ham bo'ladi, degani emas. Maktab rejimiga rioya qilish majburiy. Barcha o'tkazib yuborilgan darslarda qayta o'tirishga to' g'ri keladi.

Masalan, o'qituvchi 6-sinf o'quvchisi uchun o'z jadvalidan «bo'sh soat»ni belgilaydi yoki 2-sinning darsiga kirib o'tiradi. Dars qiladimi, zerikib o'tiradimi, o'ziga havola. Kichik yoshlilarga xalaqit bersa, bu hisobga o'tmaydi, yana boshqa soatda qayta o'tirishga to'g'ri keladi. O'qituvchi bergan vazifani bajarmagan, darsda ishlamagan bolaning ota-onasi maktabga chaqirtirilmaydi, tanbeh ham berilmaydi, aqliy qoloqlikda ayblanmaydi ham. Agar ota-ona ham farzandining bunday xatti-harakatlariga befarq qarasa, bola shunch aki keyingi sinfga o'tmaydi. Ona (fin) tili va o' qish, matematika, tabiat, din (e'tiqodiga qarab) yoki hayotiy tushunchalar (dinga qiziqmaydiganlar uchun), musiqa, tasviriy san'at, mehnat va jismoniy tarbiya. Bir darsda bir ye la bir necha fan o'tilishi mumkin.

3-6 sinflar:

Ingliz tili o'rgatila boshlanadi. 4-sinfda - tanlov asosida yana bir chet tili: fransuz, shved, nemis yoki rus tillari hamda qo shimcha fanlar kiritiladi (tanlov asosida, har bir maktabda har xil): klaviaturada ishlash tezligi, kompyuter bilimlari, daraxt bilan ishlash, xor ijrosi. Deyarli barcha maktablarda musiqiy asboblarda chalishni o'rgatishadi, bolalar 9 yillik ta'lim davomida barcha musiqiy asboblarida chalishni mashq qilib ko'rishadi.

5-sinfda biologiya, geografiya, fizika, kimyo va tarix qo'shiladi. 1-sinfdan 6-sinf gacha deyarli barcha fanlardan bir o'qituvchi kiradi. Jismoniy tarbiya darsi haftada 1-3 marta istalgan sport o'yini shaklida o'tadi (maktabning tanlovi asosida).

Darsdan keyin dush gabul qilish majburiy. Adabiyot bizning tushunchamizdagidek o'qitilmaydi, ko'proq shunchaki o' qishni eslatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Toshpulatova Sh.O. O quchilarning mantiqiy fikrlash gobiliyatlarini shakllantirish // Monografiya. - T.: Ta'lim taraqqiyoti. 2017. - 65 b.
2. Petrov G. Oq Nilufarlar yurtida //Matn. - T.: Factor Press. 2021. - 192 b. (N.Sultonmurodov tarjimasini)
3. www.xs.uz 4. www.ziyonet.uz